

RATTIJUOPUMUS ALKOHOLIN KULUTUKSEN HAITTANA

Tutkimuksin perusteltuna sääntönä usein esitetään, että alkoholin kulutuksen kasvaessa alkoholihaitat yhteiskunnassa lisääntyvät. Alkoholin kulutus käsitetään tällöin vahvaksi alkoholiperäisten poikkeavuuksien säätelijäksi. Alkoholin kulutus ei kuitenkaan jakaudu tasaisesti eri väestöryhmien kesken. Sen vuoksi kulutuksesta johtuvat haitta-kaan eivät koettele eri väestöryhmiä samalla tavalla, vaan ne väestöryhmät, joissa kulutus on runsainta, saavat kärsiä myös enimmäkseen haittavaikutukset.

Suomalaisten nykyisistä juomatavoista

Suomalaisten juomatapatutkimusten mukaan juomatavat muuttuvat hyvin hitaasti. Suomalaisten juomatapojen ja on tutkittu kahdeksan vuoden välein vuosina 1968, 1976, 1984, 1992 ja vuonna 2000. Suurimmalta osin tutkimustulokset ovat keskenään vertailukelpoisia. Tutkimusten perinteinen tulos on ollut, että raittius on ollut yleisintä nuorimmissa ja vanhimmissa ikäryhmissä ja pienintä 20-29-vuotiailla. Naiset ovat olleet raittiimpia kuin miehet.

Aiemmissä juomatapatutkimuksissa on havaittu ns.

määrän sukupolven ilmiö, millä tarkoitetaan sitä, että suurten ikäluokkien (1945-49 syntyneet) alkoholin kulutus on runsaudellaan poikennut muiden sukupolvien alkoholin kulutuksen tasosta. Viimeisimmän juomatapatutkimuksen tuloksissa määrän sukupolven ilmiö näkyy siten, että sekä miesten että naisten raittiiden osuus ikäryhmässä 50-69-vuotiaat on selvästi pienentynyt, naisilla jopa 17 prosenttiyksikköä, miehillä 7 prosenttiyksikköä. Suuret ikäluokat ovat siis ”vieneet” juomatapansa mukanaan nuorista vanhempiin ikäluokkiin siirtyessään. Huomionarvoista on myös, että nuorimmassa ikäryhmässä 15-19-vuotta raittius on entistä harvinaisempaa, erityisesti naisilla. Silti on muistettava, että alkoholin juominen on edelleen runsainta miesten ryhmässä. Miesten vähiten alkoholia käyttävä ikäryhmä kuluttaa enemmän kuin naisten eniten alkoholia juova ikäryhmä. Naiset ovat kylläkin lisänneet alkoholin kulutustaan tasaisesti ajan kuluessa.

Suomalaisten juominen on edelleen humalahakuista. Kaksi juomakertaa kymmenestä on kertoja, jolloin alkoholin kuluttajan veren alkoholipitoisuus on ylittänyt yhden promillen. Miehillä vahvan humalan päiviä on kymmenen per vuosi, naisilla kolme vuotta kohti. Neljä kymmenestä kulutuskerrasta on ollut tuntui hie-

man -kertoja, tuntui todella -kertoja on yksi kymmenestä.

Heijastuvatko juomatavat rattijuopumukseen?

Väestöryhmittäin analysoidun kulutuksen tulisi heijastua myös rattijuopumukseen rakenteeseen, mikäli sääntö kulutuksen ja haittojen yhteydestä pitää paikkansa. Juomatapatutkimuksen perusteella rattijuopoista tulisi ensisijaisesti yhä useamman olla nuoria, naisia ja yli viisikymmenvuotiaita kuljettajia.

Suomessa on ajoittain tutkittu rattijuopojen profiilia mm. vuosina 1979 ja 1998. Tutkimusten aineistot on koottu ns. R-tutkimusten yhteydessä. Ensiksikin voidaan sanoa, että naisten osuus rattijuopoista on vuosien 1979-1998 välillä kasvanut 11 prosenttiyksikköllä. Kiintoisa tulos on, että yli 50-vuotiaidenkin osuus on lisääntynyt 18 prosenttiyksikköllä, mutta vuoden 1998 aineistossa ei ollut yhtään yli 50-vuotiasta naisrattijuoppoista. Sen sijaan alle 20-vuotiaita naisrattijuoppoja aineistoon sisältyi yksi, 20-24-vuotiaita miesrattijuoppoja 6

henkeä, vastaavasti naisia vain yksi. Valtaosa rattijuopoista on edelleenkin 30-44-vuotiaita miehiä.

Näyttäisi siltä, että juomatapatutkimuksen tulosten pohjalta odotettavia piirteitä rattijuoppoihin myös yhdistyy. Ainoa poikkeava tulos on, että nuorten naisten osuus rattijuopoista ei ole niin suuri kuin juomatapojen perusteella voitaisiin ennakoida.

Erityisen kiinnostava on havainto rattijuopojen ikäprofiilista, joka näyttää muuttuneen kaksihuippuiseksi siten, että nuorten rattijuopojen tyyppiarvo sattu ikäryhmään 30-34 vuotta ja ikääntyneiden ikäryhmään 50-54 vuotta. Tulos näyttäisi vahvistavan oletusta määrän sukupolven alkoholin käyttöön tottuneiden tapojen näkyvän haittoina eli tässä tapauksessa rattijuoppoutena, vaikka ikää onkin tullut lisää.

On muistettava kuitenkin, että alkoholia eniten kuluttava 10 prosenttia juo 51 % kaikesta kulutetusta alkoholista ja että suurin vaara rattijuopumukseen syyllystymiseen on alkoholin ongelmakäyttäjillä. Se näkyy mm. poliisin tietoon tulleiden rattijuopojen verenalkoholipitoisuuksien korkeina arvoina, valtaosalla yli 1.5 promillen alkoholin verenalkoholipitoisuuksina. Suomessa halutaankin kehittää järjestelmää, jonka

avulla rattijuoppoja kyetään ohjaamaan hoitoon. Hoi-
toonohjausmallia on ansiok-
kaasti kehitetty Tampereella
professori Kaija Sepän joh-
dolla.

Rattijuopumuksen eh- käisy uusissa alkoholi- oloissa

Tällä hetkellä eletään voi-
makkaan alkoholin kulutuk-
sen kasvun kautta. Vuoden
2001 alkupuoliskolla kulutus
kasvoi 4 prosenttisyksikköä,
heinäkuussa jopa 11 pro-
senttisyksikköä. Uuden alko-
holilain aikana, joka tuli voi-
maan vuonna 1995, on kiin-
nitetty huomiota liberalisoi-
tuneisiin asenteisiin alkoho-
lin käyttöä kohtaan. Esimer-
kiksi 1990-luvun puolivälissä
viinin myynnin siirtämistä

elintarvikeliikkeisiin kannatti
kaksi kolmasosaa mielipide-
tutkimusten vastaajista,
vuosien 2000 ja 2001 vas-
taavat luvut ovat 57 ja 52
prosenttia.

Näyttää siltä, että kaikkein
vapaamielisin vaihe suhtau-
tumisessa alkoholiin on ohit-
tettu. Alkoholiin suhtaudu-
taan entistä tiukemmin,
mutta suomalaiset näyttävät
omaksuneen perinteistä va-
paamielisemmän alkoholiin
suhtautumisen uuden alko-
holilain myötä. Uudenlaiset
alkoholiasenteet ovat johta-
neet alkoholin juomisen ar-
kipäiväistymiseen. Pitkällä
tähtäimellä vapautunut alko-
holi-ilmapiiri merkitsee niin
rakenteellisia kuin määrälli-
siäkin kulutuksen muutok-
sia. Erityisesti naisten ja
nuorten kulutus lisääntyy tu-

levaisuudessa. Uhkakuvana
onkin, että yhä useammin
liikennejuopumuslakia rikko-
vat nuoret, naiset ja yhä
varttuneemmat kuljettajat.
Sen vuoksi liikenneraittiu-
teen onkin kiinnitettävä en-
tistä ponnekkaammin huo-
miota. On järjestettävä
enemmän tarkemmin koh-
deryhmin määriteltyjä kam-
panjoita yhdistettynä val-
vontaan, asiaan on jo kuljet-
tajakoulutuksessa kiinnitet-
tävä enemmän huomiota,
nykyiseen opetussuunnitel-
maan sisältyvä aines ei vie-
lä ole riittävä. Samoin lii-
kennejuopumuslain promil-
leraja on laskettava 0.2 pro-
milleen. Siitä hyötyvät eni-
ten nuoret kuljettajat. Ratti-
juopumuksen promillerajan
laskemisen perusteita on

laajasti valotettu niin lain
valmistelijoille, päätöksente-
kijöille kuin kuljettajillekin.
Siksi tässä yhteydessä on
syytä vain todeta, että ny-
kyistä alhaisempi rattijuopu-
muksen promilleraja (0.2
promillea) muodostaa jyke-
vän selkänöjan vastaiselle
liikenneraittiuustyölle. Vain
hyvin ennaltaehkäisytoi-
menpitein voidaan torjua se
vaara, mikä seuraa alkoho-
lin saatavuuden suuresta
helpottumisesta vuonna
2004, jolloin EU:n sisämark-
kinoiden tuontirajoitukset
poistuvat. On arvioitu, että
muutos lisää alkoholin koko-
naiskulutusta pahimmillaan
3 litraa (100%) / asukas vii-
den vuoden aikana, mikä
varmasti heijastuu haittojen
mm. rattijuopumuksen li-
sääntymisenä ellei asiaan
riittävän ajoissa kiinnitetä va-
kavaa huomiota.

Lähteitä:

set suomalaisten juomatavoissa. Artikkelikäsitkirjoitus.

Mäki, M. ja Haukkala, A. (2000) Alkoholi liikenteessä. Onko rattijuopumus muuttunut nykyisen alkoholilain aikana. Liikenneturva, KTL.

Mäki, M., Nevala, P., Penttilä, A., Portman, M. ja Rajalin, S. (1999) Typical features of the Finnish drunk driver. Kongressiesitelmä, 16 th World Congress of the International Association for Accident and Traffic.

Österberg, E.(2001) Changes in public views on alcohol control policies in Finland. Kongressiesitelmä. 27 th Annual Alcohol Epidemiology Symposium of the Kettil Bruun Society.

Mustonen, H., Mäkelä, P., Metso, L. ja Simpura, J. (2001) Muutok-